

School tot opleiding van Gereformeerde wijk-verpleegsters, waarbij dan de in opleiding zijnde zusters geen anderen verplegingsarbeid mogen verrichten dan de door de Regeering geëischte vier maanden praktische oefening.

De duur van den Cursus aan deze school zal dan hoogstens zijn telken jare van begin September tot half Juni van het volgend jaar, als wanneer het examen zal gehouden worden. Dus ongeveer 9½ maand, in welken tijd dan ook de vier maanden praktische oefening vallen.

Het groote bezwaar tegen deze, overigens noodzakelijk gebleken, regeling blijft natuurlijk, dat de zusters gedurende den opleidingstijd geheel zonder verdiensten zijn, dus evenals dat is bij den bekenden Utrechtschen Cursus. Voor huisvesting en pensiekosten moet te Rotterdam gerekend worden op zeker f60 per maand. Dit is dus voor ongeveer 10 maanden f600, waarbij dan nog komt f50 lesgeeld.

Indien Ouders of Familie hier niet helpen kunnen, zullen de zusters door sparen dit bedrag bijeen moeten brengen.

Het zou mooi zijn, indien we te Rotterdam een klein, eenvoudig Hospitium voor 12 à 20 zusters konden inrichten, waar de zusters tegen geringen prijs een onderkomen konden verkrijgen.

Zoo ver zijn we echter nog niet. Toch kan misschien te Rotterdam wel een en ander gedaan worden, om de kosten der zusters zooveel mogelijk te beperken. Zoo wil het Bestuur van Eudokia nagaan of het mogelijk is door het verleenen van faciliteiten de zusters in een en ander tegemoet te komen. Ook zouden de Besturen der onderscheidene Stichtingen kunnen overwegen, om, gelijk Eudokia wil doen, aan zusters die getrouw hebben gediend, zoo noodig, eenig voorschot te geven voor deze opleiding, welk voorschot dan, na aanstelling tot wijkverpleegster, in termijnen kan worden terugbetaald.

Dat wij deze dingen nu reeds onder de aandacht brengen, terwijl de School toch eerst in September van het volgend jaar D. V. zal worden geopend, vindt in het volgende zijn oorzaak. Ten eerste moeten de zusters die met Sept. 1932 wenschen geplaatst te worden, daar nu reeds mee rekenen, om haar financiën voor den opleidingstijd in orde te kunnen brengen. Maar ten tweede moet ook er op gelet, dat, volgens Regeeringsbesluit, voor de toelating tot den Cursus noodig zijn, behalve Diploma A, ook de aantekening voor kraanverpleging en een bewijsstuk, dat men gedurende zes maanden is werkzaam geweest in een erkende Inrichting voor geesteskranken. Wel laat het Kon. Besluit, wat deze laatste twee eischen betreft, de mogelijkheid open dat dispensatie wordt verleend, maar deze vrijstelling zal zeker niet worden verkregen, als niet kan worden aangetoond, dat het onmogelijk was om bijtijds aan deze voorwaarden te voldoen.

We raden daarom aan dat zusters, die met September 1932 geplaatst willen worden, zich nu reeds in verbinding stellen met Dr R. J. Wolvius te Rotterdam, om van dezen dan nader inlichting en advies te ontvangen.

Te meer, omdat met het oog op de plaatsing bij de verschillende bureau's voor de vier maanden praktische oefening gedurende den opleidingstijd, maar een beperkt aantal zusters, waarschijnlijk voorloopig 12, hoogstens 20, geplaatst kan worden.

Wij bevelen, namens het Bestuur van den Bond, deze School ernstig aan bij de Besturen en Directies onzer Stichtingen en bij allen die in het werk der Barmhartigheid belangstellen. Gaarne zouden we zien, dat in het bijzonder de Directies de aandacht der zusters op deze School vestigen.

Deze opleiding is toch van zeer groot belang. Het instituut der wijkverpleging wordt door heel ons land, in steden en dorpen, steeds meer begeerd. Met alle kringen van het volk komen onze wijkverpleegsters in aanraking. Ze zijn getuigen van veel lichamelijke smart en van veel maatschappelijke ellende, maar ook van veel geestelijke en zedelijke verwording en verwildering. Ze weten te spreken van toestanden en praktijken, juist op geestelijk en zedelijk gebied, die ons met smart en huivering doen zeggen: wat zijn vele kringen van ons volk toch reeds diep gezonken en door de machten des verderfs overheerscht.

Hebben wij dan geen zusters noodig, die naast degelijke scholing voor de praktijk, ook bezitten een hart vol Christelijke liefde, een hart waarin dóórtrilt de barmhartigheid onzes Gods, zooals die in Christus Jezus verschenen is? Zusters, die niet alleen goed verbinden en verbedden kunnen, en niet alleen de uitwendig hygiënische raadgevingen kunnen bieden, maar ook, bewogen door de liefde van Christus, weten te wijzen op Hem. Die ook in de donkerste ellenden nog de banden des doods kan verbreken en den eenigen troost wil geven in leven en sterven?

Maar zulke zusters hebben daartoe ook een opleiding noodig. Zoowel in medisch als in sociaal en religieus opzicht.

Heeft onze Gereformeerde belijdenis geen schatten van troost, om aan deze zusters mee te geven naar de diepten van ellende waarin ze vaak moeten afdalen?

Ook geen schatten van leering en bestiering, van

bemoediging en vertroosting voor die zusters zelve in dezen haar heerlijken maar moeilijken arbeid?

Ga ons gebed dan op, dat de Heere ook deze opleiding tot Gereformeerde wijkverpleegsters rijklijk zegene, en tot een grooten zegen stelle voor ons volk in onzen in zoovele opzichten donkeren tijd.

Rotterdam.

G. ELSHOVE.

UIT DE HISTORIE

Höveker en Wormser.

Een boek is een heerlijk ding. Het is een uiting van geestelijk leven, vastgelegd in geschrifte.

En een boekverkooper is een man van betekenissen. Door lectuur voorziet hij in de geestelijke nooddrift van het publiek.

De waardeering van dit beroep liet echter menigmaal te wenschen over. Het kwam in miscrediet door verdenking van inheligheid. En dan moeten de goeden het met de kwaden ontgelden. Was het da Costa niet, die durfde beweren, dat geen boekhandelaar in den hemel kon komen?

Gelukkig daarom, als zich de gelegenheid voordoe, om ook eens den lof van den boekhandelaar uit te bazuinen. En daartoe was onlangs aanleiding, toen Hövekers Boekhandel zijn honderdjarig jubileum vierde.

We hebben er allen in de krant van gelezen.

„Casjueel” echter — zou een Amsterdammer zeggen — dat gelijktijdig in „Stemmen des Tijds” een artikel van L. Aalders over Henricus Höveker verscheen, onder den titel: „Een Amsterdamsche Boekverkooper uit de vorige eeuw”. De stof voor dit opstel werd ontleend aan oude familiepapieren, met name aan een levensbeschrijving, die Höveker van zijn echtgenoot gaf, waarin hij echter tevens zooveel van zichzelf vertelt, dat uit deze bladzijden het beeld verrijst van den Amsterdamschen boekverkooper zelf.

Jamier slechts, dat de heer Aalders blijkbaar onbekend bleef met een klein geschriftje van Höveker: „Een vijftigjarig jubilé”. Het is geschreven in Mei 1881, bij gelegenheid van het halve-eeu-feest van Hövekers boekhandel. Hij vertelt daarin, hoe hij als loopjongen van een boekhandelaar een wandelend lees kabinet vond, waaruit hij door de dichtst bevolkte straten van Amsterdam zonder stoornis vele boeken las. Dit duurde totdat hem op den 11den Mei 1831 de weg geopend werd tot een kleinen boekhandel, die geen ander doel kon hebben dan Godverheerlijkende geschriften te verspreiden.

Aalders verhaalt ons omstandig de merkwaardige ontwikkeling van deze kleine winkelnering. De heer Jozua van Eik had een baal godsdienstige boeken uit Genève ontvangen; de Fransche boekverkoopers te Amsterdam hadden weinig lust om deze „pieuse” boeken te verkoopen. De heer van Eik stelde ze Höveker ter hand met een lijst van vrienden, die ze wel zouden koopen; weldra was hij ze kwijt. En doordat de heer M. Westendorp op Hövekers naam eenige godsdienstige Fransche werken uit Parijs liet komen, was Höveker nu ineens in den Franschen boekhandel, zonder kennis van het Fransch. Willem de Clercq bracht hem in kennis met een Engelsch huis, en uit Elberfeld kwamen de voornaamste Deutsche boeken tot hem. Zoo zag men het nooit geziene schouwspel, dat in de Anjelierstraat een boekverkooper woonde, die rechtstreeks met Engeland en Frankrijk en Duitschland in betrekking stond. Hoe vreemd keken de bewoners dezer straat op, als prachtige koetsen voor de nederige woning stilhielden, waarvan de eigenaars de vrouw des huizes niet weinig in het nauw brachten, wanneer er iets werd begeerd.

Wat Höveker verder voor den boekhandel geweest is, heeft A. C. Kruseman in zijn „Bouwstoffen” (1886) op treffelijke wijze geschetst. „De boekhandel van H. Höveker, in 1870 H. Höveker & Zoon geworden, is, van zijn begin in Mei 1831 af, wat men noemt een specialiteit geweest. In ons land een merkwaardigheid. Höveker heeft als debitaant en als uitgever op één enkel vak zich toegelegd, zonder daar ooit van af te wijken. In dat ééne leefde hij, hij ging er geheel in op, het was hem alles. Men moge zijn richting deelen of niet, voor zulk een streven en volharden dient ieder, wie ook, eerbied te hebben. Hövekers boekhandel heeft een onberekenbaren invloed geëffend op zijn tijd en zijn volk, en is een der merkwaardigste voorbeelden van de macht, die een uitgever kan hebben te midden van de maatschappij waarin hij zich beweegt. Het zou alleszins dwaas zijn te beweren, dat van hem is uitgegaan die groote overhelling tot rechtzinnig-christelijke gevoelens, waarvan onze tijd getuige is. Maar dat hij daartoe veel heeft bijgedragen, dat is onbetwistbaar. Evenzeer is het boven bedenking, dat Höveker zijn handel zou hebben aangelegd alleen op stoffelijk winstbejag. Hij heeft uit zijn arbeid groote voordeelen getrokken, dat is zeker. Maar nooit, nooit is dat zijn eenig doel geweest. De bevordering van hetgeen hij, zijn eigen persoonlijkheid, waarachtig goed en het één-noodige achtte,

heeft hij hem als hoofdzaak bovenaan gestaan. Toen Höveker zijn 50-jarig jubilé als boekhandelaar mocht vieren, verspreide hij onder zijn handelsgenooten en vrienden een geschrift bij wijs van dankoffer, en als volkomen oprecht gemeend nemen wij daaruit deze gevoelvollen woorden van den 73-jarigen grijsaard over: „God heeft dezen boekhandel gesticht. Ik wensch dit luide te verkondigen en aan een ieder duidelijk te verstaan te geven. De geschiedenis getuigt het. Een jongeling zonder eenige opleiding, zonder eenige wetenschappelijke kennis, zonder maatschappelijk onderwijs zelfs, heeft in alle eenvoudigheid den strijd tegen den tijdgeest begonnen en overwinnend gevoerd, en dit is geschied omdat hij geen andere wijsheid en geen ander verstand had dan dat hij Gods Woord had doorzocht en daardoor op den levenden God zijn vertrouwen heeft mogen stellen”. Hövekers werkzaamheid was voorbeeldig. Zijn fonds beslaat honderden titels, groot en klein. Van oude theologie heeft hij herdrukken gegeven van Avinck, à Brakel, Bunyan, Erskine, van der Groe, Koelman, van Lis, Lodenstein, Myseras, Newton, Owen, Romaine, Smijtegelt; van nieuwere auteurs gaf hij werken en geschriften uit van Beets, Bonnet, Bonar, Capadose, da Costa, Detmar, Godet, Groen van Prinsterer, Gunning, Hasebroek, Hoedemaker, P. Huet, ten Kate, Knapp, Krummacher, de Liefde, Looman, Moody, de Pressensé, van Rhijn, Adama van Schellema, Schimshamer, Sonstral, Spurgeon, Chantepie de la Saussaye, Schwartz, Volmar, Gerth van Wijk, Wormser. Onder zijn tijdschriften noemen wij: „Het Mannakruikje”, „De Gids der jeugd”, „De Vereeniging: Christelijke Stemmen”, „Zondagsblad”, „De Kindervriend”, „De Handwijzer”, „Timotheus”, „De Christelijke Verzamelaar”, „De Christenbode”, „Geïllustreerd Zondagsblad”, „De Heraut”.

Zoo behoort dan ook Höveker tot de mannen aan wie Nederland voor zijn wederopleving veel verplicht is.

En naast Höveker komt dan in 1870 zijn schoon-zoon Wormser als compagnon in de zaak. Maar — en hier volg ik het levensbericht door dr A. A. van Schelven geschreven — als in 1886 de heer Höveker zich om zijn leeftijd uit de firma terugtrekt, wordt Wormser gedwongen ook onder zijn eigen naam als uitgever op te treden. Want het was geen handigheid van den zakenman, die hem er toe heeft gebracht om al spoedig twee verschillende naam-borden aan zijn deur op te hangen. Niet — als men wel heeft willen doen gelooven — een poging om tegelijkertijd in twee verschillende wateren te kunnen visschen. Maar de zeker niet door hem gewenschte doch noodzakelijke consequentie van een stap, waartoe hem zijn geweten had gedwongen. Juist in dien tijd beleefte men immers in Amsterdam de woelige dagen van die kerkelijke beweging, die onder den naam van Doleantie in de geschiedenis voortleeft. De dagen van den strijd tusschen de aanhangers en de tegenstanders van de in 1816 door koning Willem I aan de Gereformeerde Kerken in ons vaderland opgelegde synodale organisatie. Welnu, Wormser stond daarin beslist aan de zijde van hen, die de organisatie voor onwettig hielden en gewetensbezwaren hadden zich langer aan haar te onderwerpen. De heer Höveker daarentegen was een beslist aanhanger van de Haagsche Synode. De gedachte dat, wanneer hij zich uit de firma zou hebben teruggetrokken, tengevolge der relaties die zijn schoonzoon in den kring der vrienden van de Doleantie had, zijn naam zou voorkomen op menig werk dat van die zijde ter perse werd gelegd, was hem daarom ondragelijk. Vandaar dat hij, toen de verandering in de zaak reeds bijna geheel haar beslag had gekregen, nog ter eldfer ure bepaalde, dat ook na zijn „emeritaat” zonder zijn goedkeuring geen enkel geschrift door de firma Höveker & Zoon ter uitgave zou mogen worden aangenomen. En zoo moest Wormser, die niettemin wilde voortgaan zijn medestrijders van dienst te zijn, er wel toe komen om naast de oude firma de nieuwe in 't leven te roepen.

Mede aan datzelfde verschil van gevoelen is het te danken geweest, dat Wormser de uitgave van het dagblad „De Standaard” en van het weekblad „De Heraut” op zich nam. En wat is er in dien Doleantie-tijd al verder bij Wormser verschenen: de preekenseries „Uit de Diepte”, de „Rechtsgeleerde Adviezen”, de „Memories van Rechten”, „van Grieven” en „van Consideratiën”, de „Adviezen en Concept-Formulieren van het kerkelijk Congres”, de „Drie Formulieren van Eenigheid”, de „Dordtsche Kerkenordering”, de „Synodale Acta”, de „publicaties van de geschorste kerkeraadsleden”, en voorts alles wat Dr Kuyper ter perse legde. En wij verstaan, hoe deze in „De Heraut” (nos. 540 en 542) zich gedrongen voelde den ijver, ondernemingsgeest en energie van zijn uitgever te prijzen, die de Gereformeerde boekenmarkt zoo terdege bleef voeden, en als uitgever de vrucht zijner Gereformeerde belijdenis ook toonde in de keurige wijze van uitvoering zijner uitgaven.

Inderdaad is ook Wormser door de uitgave van menig geschrift dat invloed geëffend heeft, voor het geestesleven van zijn tijd niet zonder betekenis geweest.

En zooals Höveker het Reveil, zoo heeft Wormser de Doleantie op de boekenmarkt gebracht.

RULLMANN.

In verband met Kerkelijk (Amerik.)

Die teke konings h niet haas

In 't ve teksten u voor de a juiste ve aangege

In den Daaron bied in d van. Zoo gedeelten laten doe noch gesc

Te spele iouter uit veroordee zult den

Gods Wos ijdelijk g dig houde

Maar z Schritwoe dan door gebruikt, dat men zichzelf n

Wel mo lighid ge van in on en te wa den Bijbe

Dat we onder één Daar is e drukkinge en de and zich gaar gang mak hebben m tegen spo en weegt, aan en ro onder 't w niet haast hanteeren

Opmerk dat de p 21:8b nog aan te spo hoort men volksaard ken en g nimmer z maken.

De Holla temperame looft, zal den al te

Maar ne Moge een dat duidel

I Sam: had". Dit is e woord was

David w woedender te Nob bij hebben vo zellen en a wapen bi van Saul

Maar Da toedracht 'talles een weigerd w en verzint deelt.

De konin gewichtige nu is hij Achimelec spies of z maar ong tijd of gel gereed te r had".

Over de verhaal be Men ziec zaak was

En dat v middel ge het de za

Zou 't n loolde van duiden?

Elscht o ljk speed, en verstan misbruike die in 't a

En nu c Jes. 28: Dit woo van de al toewijding tingen, hee Daar zijn